

Gepubliceerd in iets andere vorm in Blazoen 3 (2017): 13-19.

HET HISTORISCHE WAPEN VAN ECK (VAN PANTHALEON): GEDEELD ROOD EN GROEN, EN DAT VAN DE GEADELDE TAK GEDEELD GROEN EN ROOD EN ANDERE KLEURDELINGEN

Sleutelwoorden: Van Eck, historische wapen, adellijke wapen, kleurwisseling.

Anton C. Zeven, Wassenaar; Anton.zeven@hetnet.nl

Wanneer wij het wapen Van Eck bekijken en de beschrijving ervan lezen, dan zijn deze vaak niet met elkaar in overeenstemming. De meeste wapens tonen een gedeeld schild rood en groen met over alles heen een zilveren schuinbalk. Maar de beschrijving ervan is vaak gedeeld schild van groen en rood (zie beneden). De beschrijvers hebben de kleuren omgewisseld. In het volgende wil ik aangeven wat hiervan de oorzaak kan zijn. (1)

Zegelafdrukken

Op de website van het Gelders Archief te Arnhem vinden wij afbeeldingen van een aantal zegelafdrukken Van Eck met de kenmerkende schuinbalk. Zij zijn afgedrukt door Bartholomeus van Eck (1432), Vonck van Eck (1455), Gerrit van Eck (1562) en Roelof van Eck (1588). De vier afdrukken tonen een duidelijke schuinbalk, maar niet te zien is of het wapenschild gedeeld is en of er arcering voor rood en groen is aangebracht. (2)

In het Gelders Archief zijn volgens documentatie van R.T. Muschart (3) meer zegels Van Eck dan de boven genoemde te vinden. Het terugvinden van deze zegels moet men, omdat men niet weet in welke doos het zegel Van Eck voorkomt, de vele dozen Civiele Processen doorkijken in de hoop het zegel tegen te komen. Ik heb dit niet gedaan. (4)

Zoals bekend heeft R.T. Muschart vele zegels in vele archieven beschreven. Een overzicht van de Van Eck-zegels stuurde hij aan H. Avelingh, die een inventaris van het archief van de familie Panthaleon van Eck samenstelde. Voor dit overzicht had Muschart de Van Ecks zegels ingedeeld in:

1. effen zegelafdrukken met schuinbalk (dus geen deling) met als oudste zegelafdruk die van Gherit van Ecker uit 1440. Zie hiervoor.
2. effen zegelafdrukken met schuinbalk en barensteel met als oudste zegelafdruk van Ellis van Eck in 1483. Andere zegelvoerders voeren de naam Van Eck van Panthaleon.
3. effen zegelafdrukken met linksboven een sterretje (zie boven).
4. één zegelafdruk geplaatst door Bartholomeus van Eck, notaris te Utrecht met wapenbeschrijving: I en IV. schuinbalk op gedeeld veld (van Eck), II. zes bollen (3-2-1) (De Ridder (van Groenestein)).

Effen betekent dat het schild de kleur had van de drager (bijenwas) en dus op de afwezigheid van een heraldische kleur. (5)

De oorsprong van de heraldieke kleuren is niet bekend. Zij zouden afkomstig zijn van het wapen van Van Panthaleon. Maar van dit wapen kennen we ook een egaal gekleurd schild (zie beneden).

Daarnaast zijn er zegelafdrukken met gedeelde wapens en gearceerde kwartieren, zoals ik hieronder in twee voorbeelden in afbeeldingen 1 en 2 laat zien. In beide zegels is het rechter kwartier schuingekruist gearceerd.

Afb. 1 Zegel van A.G. van Eck, Rigter van Arnhem en in Veluwenzoom, Arnhem, 17-12-1765 en meerdere jaren). Zegelstempel type 1 (Zeven 48.10).

Afb. 2. Zegel van A.G. van Eck, Rigter van Arnhem en in Veluwenzoom, vermoedelijk te Arnhem op 25 juni 1774. Zegelstempel type 2 (Zeven: 27.24).

Men zou zich kunnen voorstellen, dat de zegelsnijder van de twee zegelstempels van A.G. van Eck wel wist dat het wapen gedeeld en voorzien van een schuinbalk was, maar de kleuren niet kende. Daarom bracht hij in kwartier I de bovengenoemde arcering aan, terwijl hij in het eerste zegel het kwartier II effen liet. Deze door de zegelsnijder voor kwartier 1 gebruikte arcering heeft heraldisch gezien geen betekenis. Daarom hecht ik ook geen waarde aan de arcering in kwartier 2. (6)

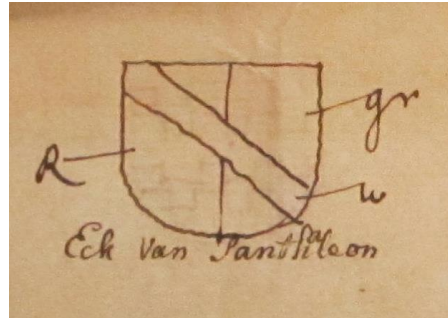
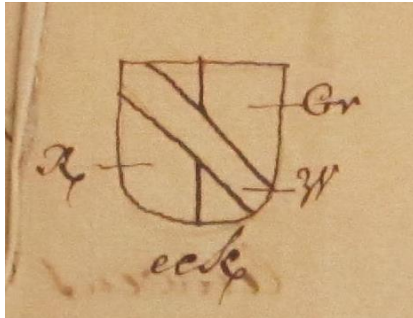
Wapenkleuren

Het ongekleurde wapen Van Eck, gebaseerd op bovenstaande zegelafdrukken wordt beschreven als gedeeld, en over alles heen een al of niet verhoogde schuinbalk. Schilddekking: een kroon (verschillende typen). Schildhouders: wel of geen twee leeuwen. Het gekleurde wapen Van Eck toont ons dezelfde schildindeling als van de zegels: gedeeld en over alles heen een schuinbalk. Het schild is gedeeld van groen en rood, en ook van rood en groen. Dezelfde kleurvarianten vinden we bij het helmteken, dat meestal uit drie struisveren bestaat: groen-zilver-rood, rood-zilver-groen en rood-groen-zilver. De schuinbalk is, op één uitzondering na, altijd zilver. Naast een helm komt ook een kroon voor, waaruit een arendsbeen stijgt. Waar schildhouders aanwezig zijn, zijn dat twee gouden leeuwen, waarvan de rechter wel of niet omkijkt.

Zoals reeds gemeld vinden wij wapenafbeeldingen met gedeeld rood/groen, maar beschreven als gedeeld groen/rood. Ik begin eerst met de wapenschilden gedeeld groen/rood, omdat die van oudere data zijn dan de gedeeld groen/rood schilden. Ik noem dit wapen het historische wapen.

Gedeeld, I. rood, II. groen – het historische wapen

Hierna volgt een aantal bronnen, waarin ik het wapen Van Eck vond. Ik keek ook in het manuscript Wapenboek, door Johan van Clootwijk (Centr. Bur. Genealogie, GHS50C07) uit circa 1625. Een prachtig wapenboek, maar zonder afbeelding van het gezochte wapen. Een ongekleurd voorbeeld vinden we in het Nationaal Archief (afb. 3). De tekening moet gemaakt zijn aan de hand van een onvermelde bron. (7)

Afb. 3. Twee wapentekeningen. Links: Van Eck, rechts: Van Eck van Panthaleon
R = rood. gr = groen, w = wit/zilver.

Hierna volgen voorbeelden waarbij het schild gedeeld rood/groen is. In vervolg zal ik de kleuren van het schild aanduiden met R/G, en G/R.

De Cocq van Delwijnen ca 1600

In de website decocqdelwijnen.nl (geraadpleegd juni 2011) staan twee bijna-identieke tekeningen van het wapen van Gijsbert de Cocq van Delwijnen (1570) (afb. 4). De tekeningen dateren van ca 1600. Twee overgrootouders van zijn moederskant zijn een Van Eck. In de afbeelding is het groen door oxydatie van het gele pigment blauw geworden. Er wordt geen verklaring gegeven voor de twee zwarte linkerschuinbalkjes op de zilveren schuinbalk. Misschien zijn deze wapens de oudst bewaard gebleven gekleurde wapens Van Eck.

Afb. 4. Een detail van één van de twee uit een wapentekening van Gijsbert de Cocq van Delwijnen, ca 1600. (8) Het groen is in de afbeelding door oxydatie van het gele pigment tot donkerblauw verkleurd.

Schutte 1620 en 1656

Schutte (1975) beschrijft het wapen van Lubbertus ab Eck, Geldrus, aanwezig in het wapenboek van Gelders-Overijsselse studenten in Leiden (Leiden (I.50. 16 januari 1620). Zijn wapen wordt beschreven als R/G en een zilveren schuinbalk over alles heen. Wrong rood en zilver. Dekkleden: groen, rood en zilver. Helmtteken: een gouden adelaarsbeen; waaruit drie gekrulde struisveren van rood, zilver en groen oprijzen. (9)

Rouwbord Van Heerdt uit 1625

Op een rouwbord in de kerk te Vianen met het hoofdwapen Van Heerdt en het jaartal 1625 wordt als één van de kwartieren het wapen Van Eck met R/G deling vermeld. (10)

Buchelius 1622

Het wapen is afkomstig van Bartholomeus van Eck. Het is afgebeeld in Buchelius' *Monumenta passim in templis ac monasteriis Traiectinae urbis atque agri inventa* uit 1625. Bartholomeus van Eck was vanaf 1587 luitenant-houtvester van Utrecht. Hij overleed op 3 november 1622. Het veld is R/G. De veren rood-groen-wit. (11)

St. Joosten Schutterij 1631, 1700, 1717 en 1735

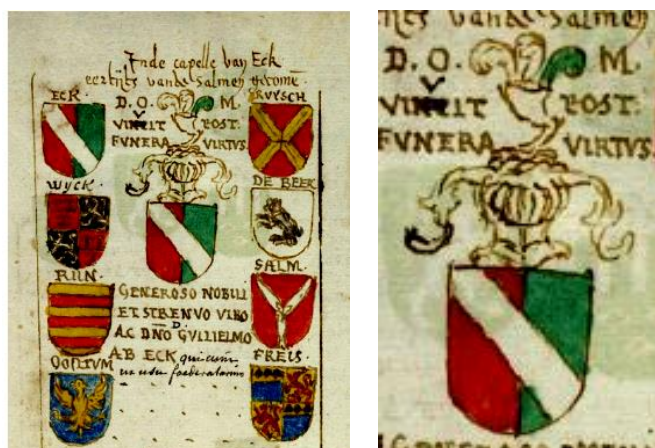
Het wapenboek van de St. Joosten Schutterij te Arnhem toont ons vier wapens Van Eck. Alle vier R/G. In alle vier wapens zijn de struisveren rood-wit-groen geplaatst. Het oudste wapen is dat van Joncker Diederick van Eck, burgermeester der stad Arnhem, 1631 (afb. 5). (12)

Afb. 5 Alliantiewapen van Eck - van Sallandt.
Gelders Archief, Oud-Archief Arnhem inv. nr. 2089
Wapenboek St. Joosten Schutterij te Arnhem. Foto ACZ.

Buchelius: Capelle van Eck ongedateerd ca 1632

Buchelius vond *Inde capelle van Eck eertijts vande Salmen gecome*[n] in de Jacobikerk te Utrecht een wapenbord (afb. 6) van Willem van Eck, die op 9 april 1632, oud 52 jaar, is overleden. Het wapenbord toont ons zijn wapen: gedeeld R/G. De kapel was eerder van de familie Van Salm. (13)

Afb. 6. Wapenbord van Willem van Eck, overleden 9 april 1632 in de Jacobikerk van Utrecht. De kwartierwapens zijn heraldisch rechts Van Eck, Van Wijck, Riin en Van Oostrum, en links Ruysch, De Beek, Van Salm en Freis. Van de helmpluimen is de heraldisch rechter niet rood geschilderd. Buchelius, *Monumenta* pag. 188, fol 100v. HUA.

De Lange ca 1632

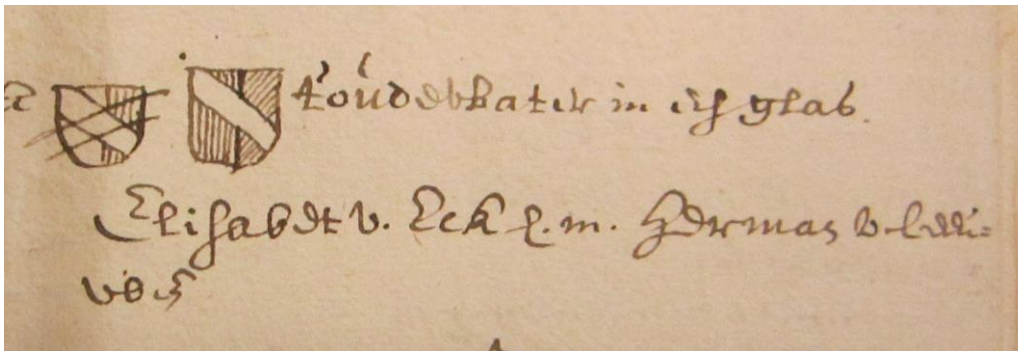
De Lange beeldt het alliantiewapen Van Lennip – Van Eck af: gedeeld, I. van Lennep (van zilver met een rood schildhoofd, dat beladen is met een gouden gaande leeuw), II. Van Eck (R/G). (14)

D'Hangest d'Yvoy 1649 en 1664

Maximiliaan Louis D'Hangest d'Yvoy (1774-1840) beeldt in zijn handschrift samengesteld in de periode 1796-1815 een aantal wapens Van Eck af. Het betreft vooral wapenborden, die gehangen hebben in kerken in Amersfoort, Culemborg, Ingen, Maurik en Rijswijk (Neder-Betuwe). Alle wapens Van Eck: gedeeld R/G. (15)

Raam in Oudewater 17de eeuw

Een glasvenster uit Oudewater uit de 17de eeuw (afb. 7). De copïist vergiste zich. Vervolgens streepte hij het getekende wapen door en gaf het wapen, zoals het werkelijk was. De kleuren zijn R/G; in dit geval *linksschuin* gearceerd. (16)

Afb. 7. Glasvenster in Oudewater: *t'oudewater in etsglas*
Elisabet van Eck h[uw]t. Herman v[an] Leeuwen

Wapenkaart Hof te Arnhem 1740-1745

De Arnhemse wapentekenaar Willem ten Haegh tekende in de jaren 1740-1745 de Wapenkaart van Leden van de 16de eeuw functies binnen het Hof te Arnhem en van het Hof van Gelre en Zutphen vervulden 1544-1811. Onder hen Arnold van Eck (24 okt. 1681 – 1 mei 1707) met het R/G wapen. (17)

Wapenkaart des Stichts Utrecht 1769

In 1769 werd in Utrecht een wapenkaart uitgegeven. De beschrijving luidt *Der Oude Edele en Aansienlyke Geslachten DES STICHTS UTRECHT te Zaam vergadert door eenige Liefhebbers der Wapenkunde, en Opgedragen aan de WEL EDELE en GROOT-ACHTBARE HEEREN, M^{rs}. HENDRICK VAN ASCH VAN WYCK en JOSEPH ELIAS VAN DER MUELEN, Regerende Burgemeesteren der Stad Utrecht*. Eén van de wapens is Van Eck van Panthaleon. Het is gedeeld R/G. De Jong en Van Otterloo, die deze kaart in hun boek afbeelden beschrijven het wapen echter als gedeeld G/R. (18)

St. Caecilia Concert te Arnhem 1778

In 1591 verenigden liefhebbers van het luisteren naar muziek en het maken ervan in een genootschap, geheten St. Caecilia Concert. De leden lieten twee wapenboeken maken, waarin het wapen van J.C. van Eck uit 1778. Het wapen is gedeeld R/G. De veren R-W-G. (19) Hij wordt in 1814 in de adelstand verheven. In 1778 gebruikte hij nog het goede Van Eck-wapen.

Bernardina Ida Baronesse van Eck van Panthaleon (1717-1790)

Bernardina werd te Deventer gedoopt op 10 januari 1717. Zij overleed op Huize Cortenhoeve te Eck op 4 november 1790. De samensteller van de website geeft haar wapen correct weer: R/G.

(20)

Deventer Wapenkaarten 18de eeuws

't Jong beschrijft in 1981 vier wapenkaarten, die nu in het Stadsarchief van Deventer worden bewaard. Wie deze kaarten tekende en waarom hij dat deed is niet bekend. Wel kon 't Jong de kaarten dateren als 18de eeuws. Het wapen Van Eck is R/G, waarbij het groen door oxydatie van het gele pigment tot blauw is verworden (afb. 8). (21)

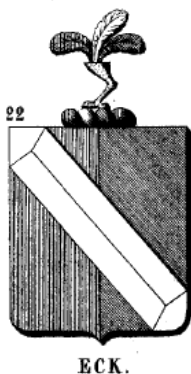
Afb. 8. Wapenschild van Eck van Panthaleon. met verworden traliehelm. Stadsarchief Deventer, Wapenkaart Foto ACZ.

Louis Schulerus 1684-1745 en Ferwerda 1772

In het wapenbestand van HOGENDA (Hollandse Genealogische Databank) komt een wapen van Eck voor met de schilddeling R/G. Bronnen zijn de wapenboeken van Louis Schulerus. 1684-1745 en Abraham Ferwerda 1772. (22)

Ridderschap van Veluwe van voor de 19de eeuw

De Van Ecks, behorende tot de ridderschap van Veluwe, zijn allen van voor 1814. D'Ablaing illustreerde zijn verhandeling met het correcte wapen Van Eck, n.l. R/G (afb. 10). (23)

Afb. 10. Zwart-wit gearceerd wapen: gedeeld G/R. De veren R-W-G.

Gedeeld, I. groen, II. rood: het adellijke wapen

Het aantal wapens van Eck gedeeld G/R is aanzienlijk kleiner, dan de R/G wapens. Zij volgen hierna.

Hoge Raad van Adel 1814: In 1814 vastgestelde wapenkleuren van Jan Karel van Eck (1757-1836)

De eerste keer dat wij de kleurdeling G/R tegenkomen is in het wapen van Jan Carel van Eck,

Afb. 11. Wapentekening uit 1822. Bewaarplaats: Hoge Raad van Adel. Bijna-identieke wapenafbeeldingen zijn te vinden in later uitgegeven wapenboeken betreffende de Nederlandse adel.

Beschrijving wapen Van Eck: Gedeeld van groen en rood en over alles heen een zilveren schuinbalk. Een aanzierende (gekroonde) helm. Wronng: rood en zilver. Helmtelen: een gouden adelaarsbeen, getopt met drie gekrulde struisveren van groen, zilver en rood. Dekkleden: rood, zilver en groen (of groen, zilver en rood). Schildhouders: twee gouden leeuwen. In de afbeelding is de rechter leeuw omziend. Samenvattend: het schild gedeeld G/R, en de struisveren groen, zilver en rood. (24) die bij Souverein Besluit van 28 augustus 1814 nr 14 in de Ridderschap van Gelderland is benoemd. Eerst bij Koninklijk Besluit van 25 april 1822, nr 85 (afb. 11). De helm wordt gedekt door een gouden kroon, waaruit een zwarte arendsbeen, getopt door drie pluimen van groen, zilver en rood. (25) Deze Jan Carel waren we al in 1778 tegen gekomen met zijn wapen R/G.

D'Hangest d'Yvoy 1776-1815

D'Hangest d'Yvoy heeft klaarblijkelijk dit wapen of nog toegevoegd, nadat het in 1814 officieel bevestigd was (afb. 12). Of d'Hangest d'Yvoy heeft het wapen verkeerd getekend en heeft de Hoge Raad van Adel haar wapentekening gebaseerd op deze foute tekening. (26) Zie beneden.

Afb. 12. Van Eck in het Wapenboek van d'Hangest d'Yvoy. HUA. Foto Dr. Ad J. de Jong, Voorthuizen.

Gedeeld, I. rood, II. zilver en I. groen, II. zilver: twee merkwaardige wapens

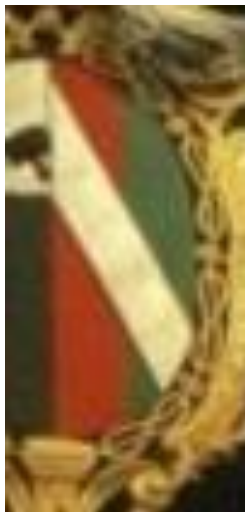
Naast de vaststaande kleuren komen twee anders gekleurde wapens voor. Ik beschouw deze als fouten van de opdrachtgevers of de schilders. Bij een restauratie werd het rouwbord in Tiel van de goede kleuren voorzien.

Wapenbord kerk te Breda 1671?

In de heraldische collectie van het Centraal Bureau voor Genealogie komt ook de beschrijving gedeeld rood/wit met over alles heen een groene schuinbalk voor. De bron is Van Hangest d'Yvoy, die een wapenbord van Wolter van Falkenhaan, overleden 24 oktober 1671, vroeger aanwezig in de kerk van Breda beschrijft. En ook bij Buchelius (zie hiervoor) een rood/zilver wapen getekend, maar in die tekening is duidelijk het groen niet ingevuld. (27)

Rouwbord St. Maartenskerk te Tiel. 1778

Volgens Ten Bosch bevindt zich in de St. Maartenskerk te Tiel een rouwbord met het wapen van Vrouwe Maria Françoisa van Eck van Panthaleon, overleden in 1778. Hij beschrijft het wapen als groen/zilver. Dit rouwbord wordt door Van Vollebrecht opnieuw beschreven, maar nu als gedeeld gG/R. Op internet is een afbeelding van dit wapenbord te zien en het Van Eck-kwartier is duidelijk R/G (afb. 13). De vraag is: heeft Ten Bosch in zijn beschrijving een fout gemaakt of is het rouwbord later goed gerestaureerd? (28)

Afb. 13. Alliantiewapen van Maria Françoisa van Eck, weduwe van Jacob Nicolaas van der Steen toont als hoofdwapen gedeeld I; Van der Steen, II. Van Eck (gedeeld rood/groen).

Gedeeld, I. groen, II. rood en I. groen, II. rood

Rietstap 1884/1887

Rietstap geeft twee beschrijvingen van het wapen van Eck (Panthaleon). De eerste is het wapen aangeduid met *Eck (van) Panthaleon* en baronnen van Eck, en Gelderland, betreffende van de op 28 augustus 1814 geridderde Jan Karel/Carel van Eck (Arnhem 1 april 1757 – Arnhem 16 maart 1836), die en op 25 april 1822 de titel baron mag voeren. Deze familie komt volgens Rietstap vooral in Gelderland voor. De kleuren zijn G/R. De tweede beschrijving betreft het uit Westfalen en zich sinds 1806 in Utrecht ophoudende familie *Van Eck (van) de Panthaleon*. De kleuren zijn R/G. Ook de pluimen zijn rood, zilver en groen. Deze beschrijving gaat dus terug op de aloude beschrijving van het wapen Van Eck. En deze aloude

kleurindeling werd ook door in 1788 toen Jan Carel lid van het Sint Caecilia Concert te Arnhem (zie boven) gebruikt Van Eck wapen R/G.

Rietstap heeft dus wel gezien dat er een wapen R/G en een wapen G/R was. Hij noemt G/R met herkomstgebieden Westfalen en Utrecht. Deze zouden met Gelderland uitgebreid moeten worden. Hij realiseerde zich echter niet dat G/R uit R/G was ontstaan.

Centraal Bureau voor Genealogie (CBG)

Ook in het wapenbestand van het CBG wordt onderscheid tussen R/G en G/R gemaakt. Vijftien bronnen, waaronder bovengenoemde, verwijzen naar personen met het historische R/G wapen. Vier bronnen verwijzen naar personen met het adellijke G/R wapen. Deze vier bronnen gaan terug op de eerste beschrijving van het adellijke wapen door de Hoge Raad van Adel.

Ik raadpleegde ook bronnen, onder anderen in het Nationaal Archief. Deze laat ik hier onvermeld, omdat ze geen extra informatie verschaffen. Sommige van deze bronnen zullen weer teruggaan op eerder gemaakte manuscripten.

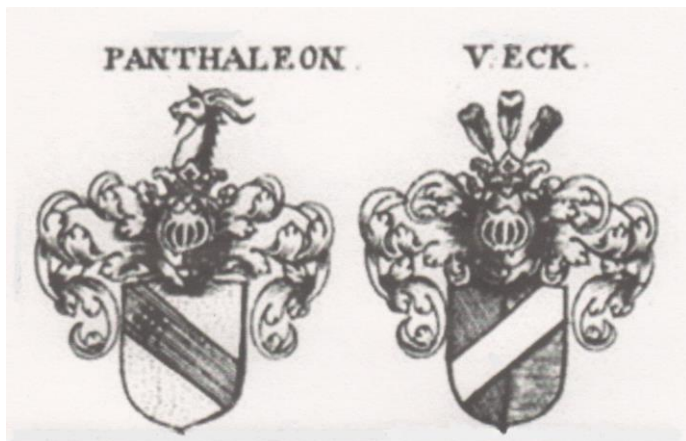
De kleuren van de helmstruisveren

Groen-wit/zilver-rood

Wij kennen de oorsprong van de wapenschildkleuren rood, groen en zilver niet. Wel is er meer bekend over de kleuren van de struisveren. Niedermeijer Ridder Rosenthal (1856) heeft in 1856 aan de hand van een oud, nu verloren document de deelname van de leden van de familie Van Eck aan de slag bij Walef (provincie Luik) op 21 juli 1347 beschreven. Aan deze slag namen deel Gerrard van Eck, zijn zeven broers en 14 van hun zonen. Zij zijn gekleed in *eenderley cleding*, dat wil zeggen dat zij uniform gekleed zijn. Hoe dit uniform eruit heeft gezien weten we niet. Ik neem aan dat het wapen in het uniform was terug te vinden. Dus: rood en groen met over de borst een witte schuinbalk. Omdat ook het volk van Van Panthaleon schijnbaar het zelfde uniform droeg moet er een ander onderscheid zijn. Daarom besluit Gerrard van Eck dat *zijn volk* elkaar zou herkennen aan *op sijn helm dragen drie groote pluïjmen, een van groen, een van root en de derde van wit, na de couleur van de wapene van Panthaleon; 't welk also gedaen sijnde, hebben die van de stamme van Eck, tot op den dach van huden de zelve pluïjmen gestelt op haer helmteijcken, ende hebben also het helmteijcken van Panthaleon verlaten.* (29)

Volgens dit verhaal is het wapenschild Van Eck identiek aan dat van Panthaleon, maar voeren de Van Eck's de struisveren als helmteken. In 1347 werden hun kleuren bepaald als groen, rood en wit. Alleen in het wapen van Bartholomeus van Eck uit 1622 (zie hierna) is deze kleurevolgorde toegepast. Voor alle andere helmtekens is de kleurevolgorde rood, wit en groen.

In Siebmachers Wappenbuch Buch 2 komen de wapens Van Panthaleon en Van Eck voor (afb.14). (30) Het wapen Van Panthaleon toont een gestippeld veld (goud?) met een donker gearceerde schuinbalk. Een kop en hals van een bok als helmteken. Het wapen van Van Eck is gedeeld, I. schuinrechts gearceerd (groen) en II. horizontaal gearceerd (rood) en merkwaardig genoeg een zilveren linkerschuinbalk. Helmteken: de drie struisveren. De middelste lijkt wit te zijn.

Afb. 14. Wapenafbeeldingen uit Siebmachers Buch 2 pag. 303 Cölnische.

Ook Rietstap bespreekt het bovengenoemde verslag van de slag bij Walef. Hij merkt op dat het in die tijd nog zeer ongebruikelijk was dat *eene schaar van vijftig ruiters, allen in uniforme kleeding gingen.* (31)

Rietstap gaat verder: *Weldra kwam het tot de slag van Walef op 21 Juli 1347, doch voor den aanvang van den slag sloeg de Hertog van Brabant de Hertog van Gelre tot ridder als mede verscheidene edelen en daaronder Gerhard van Eck met al zijne broeders en zonen. Tot onderlinge herkenning op het slagveld had Gerhard van Eck bepaald, dat zijne familieleden drie vederen overeenkomstig de kleuren van het wapen op hun helm zouden plaatsen, eene groene, eene roode en eene witte, hetgeen sedert die tijd het helmteeken van het geslacht is gebleven. De afloop van het gevecht was noodlottig voor het geslacht van Eck: al de zeven broeders van Gerhard en twee zijner zonen sneuvelden.* (32)

We kunnen speculeren over de kleuren van het “uniform” van het Van Eck volk. Misschien werd een rood-groen mi-parti mantel over een maliënkolder gedragen; misschien liep over de borst een witte schuinbalk. En op de helm de pluimen ter onderscheid van het Van Panthaleon volk. Zie afbeeldingen 15 en 16 voor een voorbeelden van uniform geklede ridders en in mi-parti geklede man. De groen/zilver-wit/rood kleuring werd ook gebruikt voor het `adellijke wapen`. Ik denk overigens dat tijdens het gevecht de pluimen snel verloren raakten.

Afb. 15. Twee ridders met uniform helm en schild. Detail van een afbeelding ontleend aan “Liber ad honorem Augusti sive de rebus Siculis”, door Petrus de Ebulo, ca 1200. (33)

Afb. 16. Een voorbeeld van een mi-parti kleding: Dietrich von Bern, die ca 1300 zou hebben geleefd. In spiegelbeeld. (34)

Rood-zilver/wit-groen

In de bronnen die ik heb aangeduid met het Historische wapen`` zijn de pluimen rood/zilver-wit/groen gekleurd.

Vergissen is menselijk

Hierna geef ik een aantal wapens Van Eck, die verkeerd lijken te zijn.

Jaerens 1745: rood

In het Nationaal Archief vinden we ook het wapen Van Eck als rood met zilveren schuinbalk. Maar of deze kleuraanduiding werkelijk zo bestond of aan de fantasie of gebrek aan kennis van de “Eersten heraut” Jaerens in 1745 is ontsproten is niet meer na te gaan. (35)

Muschart’s Wapenboek van Amersfoort ca 1550: het adellijke wapen

Afb. 17. Muscharts (foutieve) tekening van het wapen Hendrick van Eck (16^e eeuw).

Rond de jaren 1915 heeft R.T. Muschart voor de toenmalige gemeentearchivaris van Amersfoort wapens getekend (afb. 17). Hij deed dit naar aanleiding van in het gemeentearchief gevonden zegels. Zo ook voor het zegel van Hendrick van Eck, in 1550 schepen van die stad. Indien Hendrick van Eck in de 16de eeuw een gekleurd wapen gevoerd heeft zal deze zeker in de kleuren R/G en niet G/R, zoals Muschart toepaste, geweest zijn. Van Beurden bracht op zijn schets van Hendrick’s zegel geen arcering aan. Misschien was het zegel effen met schuinbalk. (36)

Redoute Van Eck te Matara, Sri Lanka 1763: foutief, het adellijke wapen

Het Redoute Van Eck ligt nabij Matara op Sri Lanka. Het is recent gerestaureerd en nu als cultureel centrum in gebruik. Boven de poort was van oudsher een gevelsteen met het wapen Van Eck aangebracht. Een kleurentekening door J. L. Kalenberg van Dort van ca 1888, nu in de collectie KITLV te Leiden, die ik op 3 april 2013 raadpleegde, is te zien dat de gevelsteen *ongekleurd* was. Tijdens de restauratie zal de restaurateur in eind 20ste eeuw advies over de kleuren van het schild hebben ingewonnen. Eigenlijk had het antwoord ‘ongekleurd’ moeten zijn, maar als er dan toch een advies moest worden gegeven had deze niet die van de latere adellijke tak moeten zijn. Nu is de schilddeling foutief G/R (afb. 18). (37)

www.art-and-archaeology.com

Sterfort Matara

Matara, Sri Lanka

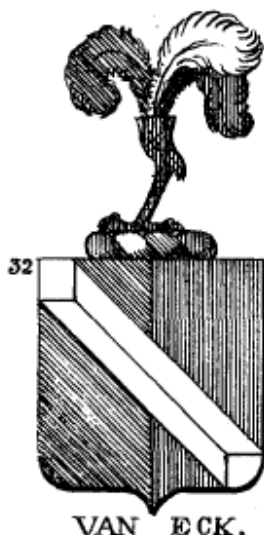
Afb. 18. Foutief wapen Van Eck boven de toegangspoort van het Redoute Van Eck werd genoemd naar gouverneur Lubbert Jan, baron Van Eck (1719-1765). (38)

Diederick van Eck 1569: foutief adellijkewapen

Zoals voor het wapen van Hendrik van Eck (zie hierboven) geldt zal Diederick van Panthaleon van Eck, Heer van de Paerck, ambtsjonker van de Overbetuwe (1569), burgemeester van Arnhem (1592) en lid van de ridderschap van de Veluwe zeker het R/G wapen gebruikt hebben. En niet het adellijke wapen Van Eck met de G/R deling, zoals afgebeeld door Wazamar. (39)

Ridderschap van Nijmegen van voor 19de eeuw: adellijk wapen

D'Ablaing van Giessenburg beschrijft de ridderschap van het Kwartier van Nijmegen. Dit betreft personen van voor 1790. Hij geeft als het wapen Van Eck het G/R wapen. Maar in die tijd was het waarschijnlijk nog R/G. De pluimen zijn gekleurd: groen-zilver/wit-rood (afb. 19). (40) Is misschien hier de eerste fout gemaakt?

Afb. 19. Ridderlijk wapen Van Eck.

Discussie en conclusies

Tot rond 1800 werd het Historisch wapen met de kleur R/G gebruikt. Daarna kwam ook het Adellijke wapen met de kleurindeling G/R in gebruik. Hoe kan de laatste kleurindeling G/R zijn ontstaan? Bij de verheffing van Jan Carel van Eck in de adelstand heeft de Hoge Raad van Adel zonder meer de indeling G/R vastgelegd. Hierbij heeft de HRvA niet toegelicht en vastgelegd waarom men voor een verandering van de kleurindeling koos. Hieruit trek ik de conclusie dat de HRvA niet bewust voor G/R heeft gekozen. Misschien hebben de HRvA, D'Ablaing van Giessenburg en D'Hangest d'Yvoy elkaar beïnvloed. Verder zal Jan Carel van Eck de verkeerde kleurindeling over het hoofd hebben gezien, of heeft hij (later) gedacht dat men aan het wapen kon zien of een Van Eck tot de adellijke of niet-adellijke tak behoorde? Is zijn zegelstempel of afdrucken ervan van na 1814 bewaard gebleven?

Ik weet niet of de rangschikkingen van de kleuren van de helmveren van invloed zijn geweest op de plaatsing van de kleuren op het schild. Misschien dat onbewust een kleurwisseling werd beïnvloed, doordat rood en groen complementerende kleuren zijn. (41)

We zullen wellicht nooit weten waarom de kleurwisseling plaats vond.

Eindnoten

1. Er zijn meerdere families Van Eck, ieder met hun eigen familiewapen. Het historische wapen Van Eck komt in vele bronnen voor. Ik heb gepoogd deze in dit artikel samen te laten vloeien. Het adellijk wapen heeft als bron het wapenafbeelding, aanwezig bij de Hoge Raad van Adel.
2. Gelders Archief te Arnhem: 1. Bertelmeeus van Eck de jonge Bertelmeeus zoon gedateerd 1432-10-23 (Archief Kapittel van Sint Walburg te Arnhem nr 0307-12-55); 2. Vonck van Eck, gedateerd 1455-11-09 (Archief van de Commanderie van St Jan te Arnhem nr 0306-149-371/3); 3. Gerrit van Eck, gedateerd 1452-08-31 Archief Gasthuizen nr 2001-431-229/4; 4. Roelof van Eck gedateerd 1588-12-06 Archief Kapittel van Sint Walburg te Arnhem.
3. R. van Drie & A.G. van der Steur. 2000. Leven en werk van de heraldicus R.T. Muschart. Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG) 54: 113-147. Zijn zegelbeschrijvingen zijn te vinden in de bibliotheek van het CBG en copieën in de bibliotheek van het Gelders Archief te Arnhem.
4. R.T. Muschart kon bij het beschrijven van de zegels in het archief doos voor doos, document voor document en zegel voor zegel bekijken en beschrijven. Via zijn kaartsysteem had hij een ingang op zijn collectie gegevens. Gon en Tjepke Hesselink-Melchior zetten zich in om alle oude zegels in het Gelders Archief te fotograferen, te beschrijven en op internet te zetten.
5. In zijn artikel Het wapen der familie van Panthaleon van Eck (*De Nederlandsche Leeuw* 50 1932: 90-95) vermeldt R.T. Muschart ook nog een zegelafdruk van Bertelmeeus van Eck de Jonge Bertelmeeussoen (Hien, 1432), een lelie in plaats van een sterretje. In de lijst toegezonden aan Avelingh wordt deze zegelafdruk niet vermeld. W.H. Avelingh. *Inventaris van het archief van de familie Panthaleon van Eck, 1396 – 1946*. Nationaal Archief, Den Haag, 89 blz.).
6. Van zegelstempel 1 werden meerdere afdrucken van A.G. van Eck in het Gemeentearchief van Wageningen gevonden. Eveneens gebruikte H. van Eck te Cromvliet op 15 augustus 1756 hetzelfde zegelstempel (Zeven: 37.32). Dit zegelstempel werd ook door Jan Carel van Eck, schepen van Wageningen op 2 augustus 1774 (Zeven: 37.17) gebruikt. A.C. Zeven. 2006. *Persoonlijke was- en lakzegels in het Gemeentearchief van Wageningen (Liber Sigillorum*

Wageningensis I), Wageningen. 374 pag. Waarom de zegelsnijder of A.G. van Eck voor een ovaal schild koos, weet ik niet.

7. Uit Nationaal Archief, toegangnummer 1.10.65.1, inventarisnummer 19. *Diverse losse genealogische, geschiedkundige en topografische aantekeningen betreffende het geslacht van Eck en aanverwante geslachten.*

8. www.decocqvandelwijnen.nl geraadpleegd juni 2011

9. Schutte I.50 Lubbertus ab Eck, Geldrus (Leiden, 16 januari 1620); II.267 Arnoldus van Eck, Arnhem. (Leiden 18 sept 1656). Dekkleden rood, groen en zilver. Beide wapens R/G. O. Schutte. 1975. *De wapenboeken der Gelders-Overijsselse Studentenverenigingen.* Zutphen. 272 pag.

10. CBG: P. van der Schelling. *Genealogieën en Wapens der voornaamste Adellijke geslagten dezer Landen en der zelve Alliantien met hunnen couleuren, afgemaakt.* blz 49.

11. Uit Latijn vertaald door Het Utrechts Archief-HUA: *Aan de noordkant voor in de kerk zijn onlangs deze wapens opgehangen van Bartholomeus van Eck. Voor Bartholomeus van Eck, deugdrijk en van hoge afkomst, in zijn leven onvermoeid ijverend voor de jacht op het Utrechtse grondgebied. Hij stierf op zijn bestemde tijd, op 3 november 1622.*

12. Joncker Dirk/Diederick van Eck is met de rijke Josina van Sallandt getrouwd. Hierdoor klom Dirk maatschappelijk op en kon hij burgemeester van Arnhem worden. Hij is overleden op 9 december 1631. Josina overleed op 2 maart 1612.

13. De familie Van Eck zal de kapel van de overgrootmoeder van Salm hebben geërfd. Dit wapenbord staat ook op de laatste bladzijde fol 172 afgebeeld. Op deze bladzijde moeten de kleuren groen en blauw nog worden aangebracht.

14. J.M. de Lange. *Wapenboek van veele Edele Nederlandse Families en van andere in 4 quartieren gestelt met de wapens in couleuren.* 3 delen. Eigen uitgave. CBG: H/-/CBG/11-12/depot/depot.

15. M.L. D'Hangest d'Yvoy. *Grafschrift, rouwborden en kerkglazen in Utrecht, Holland, Gelderland en Noord-Brabant nagetekend in de jaren 1776-1781.*

16. Zie noot 6.

17. Wapenkaart van Leden van de 16de eeuw functies binnen het Hof te Arnhem en van het Hof van Gelre en Zutphen vervulden 1544-1811 Wilhelmus ten Haegh 1740-1745. Zie voor kleurenafbeelding www.geldersarchief.nl

18. Afgebeeld door A.J. de Jong & C.L. van Otterloo. *Genealogie en heraldiek te Rhenen.* Rhenen. 1996. 497 pag. blz 142b.

19. Gelders Archief, Oud-Arnheems archief inv. nr 17 *Wapenboek St. Caecilia Concert te Arnhem:* J.C. van Eck, den 6 February 1778. Zie voor afbeeldingen A.C. Zeven. CD-Wapenboek Vereniging Veluwe Geslachten. Barneveld. 2011.

20. www.decocqvandelwijnen.nl en home.planet.nl/~mdeleeuw/ (juni 2011)

21. 't Jong, H. *Vier wapenkaarten in het Deventer archief*. Gens Nostra 36: 177-184, 257-267, 1981.
22. Louis Schulerus. 1684-1745. *Wapens van verscheyden adeleyken, deftigen en braven burgerleyken families zoo te Amsterdam, Utrecht en andere stedens met desselfs namen en wapens met de vier quartieren*; A. Ferwerda. *Adelyke en Aanzienlyke Wapenboek van de VII Provincien*; --. Leeuwarden: A. Ferwerda en G. Tresling. 1772.
23. W.J. baron d'Ablaing van Giessenburg. 1859. *De ridderschap van Veluwe of Geschiedenis der Veluwsche jonkers*. Den Haag. Een overzicht wordt in de Heraldische Databank van het CBG gegeven.
24. De wapenbeschrijving, zoals die in het Nederland's Adelsboek jrg 82: 145-162. 1992. staat is: Een zilveren schuinbalk, gaande over een groen-rood gedeeld veld. Een halfaanzierende helm; een kroon van één breedarmig kruis en vier bladeren; geen dekkleden; helmteken: drie struisveren, groen, zilver en rood, komende uit een zwarte adelaarsbeen. Schildhouders: twee gouden leeuwen, rood getongd, de rechter omziend. Het geheel geplaatst op een bruin voetstuk. Misschien mag ik nog toevoegen dat de schuinbalk verhoogd is.
25. Op 28 augustus 1814 werd bij Soevereine Besluit nr 14 het wapen van bevestigd bij zijn benoeming in de ridderschap van Gelderland. Zijn wapen werd door de Hoge Raad van Adel beschreven als: gedeeld van sinopel en keel, struisveren: sinopel-zilver-keel. In 1822 werd Jhr. Jan Carel van Eck erkend met de titel baron. Hoge Raad van Adel, E.J. Wolleswinkel, pers. comm., 11 oktober 2011. Bij deze gelegenheid is zijn wapen ingetekend. Jan Karel van Eck overleed te Arnhem op 16 maart 1836. In 1873 werd François Marinus baron van Eck vergund dan de naam van Panthaleon baron van Eck aan te nemen.
26. M.L. van Hangest d'Yvoy. Zie noot 21.
27. Bosch, W. ten. *Beschrijvende catalogus der grafzerken en grafborden in de Groote Kerk te Tiel*. s.d. (voor 1940). 23 blz.; A. Vollebrect-van Grol. *Rouwborden in de St. Maartenskerk te Tiel deel 2*. De Drie Steden jrg 31 (2010): 3-15.
28. Wapenboek van d'Hangest d'Yvoy. HUA. Maximiliaan Louis d'Hangest baron d'Yvoy, heer van Mijdrecht (1753-1831). *Wapenboek met grafchriften, rouwborden en kerkglazen in verscheidene plaatsen in Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant en enkele plaatsen in Duitsland, samengesteld in de jaren 1776-1815*.
29. J.A. Niedermeijer Ridder Rosenthal. *Het geslacht Van Eck van Panthaleon in de slag bij Walef*. Bijdragen Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde 10: 32-70. 1856.
30. In Siebmachers Wappenbuch Buch 2 deel Keulse geslachten in pag. 303. Het is mij niet duidelijk waarom Siebmacher een linkerschuinbalk in het wapen Van Eck tekent.
31. Of deze conclusie correct is wordt tegengesproken door een afbeelding van twee in harnas geklede personen, die beide een everzwijn op hun helm en schild hebben afgebeeld.
32. Van de 22 zonen bleven nog 12 zonen in leven. J.B. Rietstap. *Wapenboek van den Nederlandschen Adel met genealogische en heraldische aantekeningen*. 1883, 1887. Wolters,

Groningen. Fotocopie van blz 104 aanwezig in Nat. Archief 1.10.65.01 inv. 19: *Diverse losse genealogische en toponymische aantekeningen betreffende het geslacht van Eck en aanverwante geslachten.*

33. www.reenactment.de

Codex. 120 II, Burgerbibliothek te Bern. De Ebulo heeft meer afbeeldingen getekend met ridders in uniform.

34. UB-Uni-Heidelberg.de, Heldenepos Sigenot, ca 1470.

35. Zie noot bij Redoute. In de Oostenrijkse Nederlanden werden “*eerste herauten der wapenen van de keizerin van Oostenrijk* gekozen onder anderen uit de familie Jaerens.”

[//nl.wikipedia.org/wiki/wapenkoning](http://nl.wikipedia.org/wiki/wapenkoning)

36. J.A.F. van Beurden. *Schepenzegels in het Amerfoortse gemeente-archief*. Typescript.

Amersfoort. 1933. 58p; A.C. Zeven. 2000. Muscharts wapenboek van Amersfoort. *Heraldisch Tijdschrift* 6: 49-59, 2000.

37. J.L. Kalenberg van Dort 18de eeuw). Coll. KITLV (Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde) te Leiden, inv.nr. 9731-13300; Onderzoek van Nationaal Archief

Toegangsnummer 1.10.106. Inventaris van het archief van Lubbert Jan, baron van Eck, 1719-1765, door A. Vrugt. 1990 Nationaal Archief, Den Haag. 32 pag. leverde geen wapenafbeelding of -beschrijving van hem op. Tevens toegangsnummer 1.10.65.1 Inventarisnummer 3.

Fragment genealogie van het geslacht van Eck, 17de eeuw. Pentekening.

38. Internet: Nationaal Archief, Atlas of Mutual Heritage-AMH. Titel catalogus Leupe.

Bouwtekening van opstand van de toegangspoort A van het fort van Eck.

39. Internet: Nationaal Archief, Atlas of Mutual Heritage-AMH. Titel catalogus Leupe.

Bouwtekening van opstand van de toegangspoort A van het fort van Eck.

40. D’Ablaing van Giessenburg W.J. baron. 1899. *De ridderschap van het Kwartier van Nijmegen*. Den Haag. 443p.

41. Bij het bekijken van de Van Eck-wapens in het CBG-bestand klikte ik naar een volgend wapen door. Omdat de schilden sterk op elkaar lijken, had ik ook even niet in de gaten dat R/G veranderd was in G/R.